

DE GROEIENDE MACHT VAN RUSLAND

In het begin van de zeventiende eeuw werd de Europese geschiedenis gewijzigd door de opkomst van de Republiek der Nederlanden. Honderd jaar later kreeg ook Rusland een belangrijke stem in de Europese aangelegenheden.

In de middeleeuwen waren de bestuurders van Moskou opgetreden als de voornaamste belastingontvangers voor de Gouden Horde. Deze weinig benijdenswaardige taak had hun geleidelijk een overwicht op bijna alle andere Russische staten bezorgd. Zo begonnen in de loop der tijd de groothertogen van Moskou zich groothertog van heel Rusland te noemen. Het was Iwan III (1462 - 1505), die zich voor het eerst deze titel waardig maakte. Tegen 1480 had hij de meeste Russische staten onder zijn bewind gebracht. Hij weigerde de khans voortaan hulde te bewijzen en slaagde er tenslotte in, hun macht te breken. Hij bewerkte aldus de onafhankelijkheid van Rusland en begon zijn gebied uit te breiden.

Na de val van Constantinopel huwde hij met Sophia, een nicht van de laatste Byzantijnse keizer, die naar Italië was ontsnapt. Zij bracht een aantal schilders en architecten mee naar Rusland. Dit verklaart de Byzantijnse invloed, die men in vele Russische gebouwen, zoals het Kremlin te Moskou, kan terugvinden. Maar het huwelijk van Iwan met Sophia had zelfs nog grotere gevolgen voor Rusland. In Rusland had men steeds de Orthodoxe kerk gevolgd: de vertakking van de Christelijke kerk, die haar oorsprong in Constantinopel had. Iwan had Constantinopel steeds als de opvolgster van Rome gezien, en de Byzantijnse keizers als de meesters van de Romeinse. Nu ging hij zich voorstellen, dat Moskou "het derde Rome" was en dat hijzelf de meerdere van de Romeinse keizers was.

Toen in 1547 Iwan IV, die later als Iwan de Verschrikkelijke bekend werd, heerser over Rusland werd, drong die erop aan, als tsaar - een ander woord voor keizer - te worden gekroond. Gedurende zijn regering, die tot 1584 duurde, legde hij zich vooral toe op het verzwakken van de overblijvende macht van de Russische hertogen en boyars (kleine prinses), door hen te dwingen, troepen voor Rusland te leveren. Hij voerde met succes oorlogen tegen Zweden, Polen en Litauen, teneinde Rusland zijn eerste uitweg via de Baltische kust te bezorgen.

Met zijn steun drongen Russische avonturiers diep de vrijwel onbewoonde oneindigheid van Siberië binnen, die daar nieuw land voor de tsaar wonnen.

Na de dood van Iwan de Verschrikkelijke kende Rusland gedurende bijna dertig jaar een periode van grote onrust. Tijdens deze periode waren er grote boerenopstanden, verschillende kandidaten eisten de Russische troon op en Zweedse en Poolse legers vielen het land binnen. Tenslotte werd in 1613 Michael, de eerste tsaar van het huis der Romanovs, gekroond. Gedurende zijn regering en die van zijn zoon Alexej (1645 - 1676) breidde Rusland zijn macht uit tot aan de Siberische kust van de Grote Oceaan, voerde oorlog tegen de Turken en verenigde het zich met Klein-Rusland.

Rusland verkreeg echter voor het eerst meer invloed op westelijk Europa onder Peter de Grote (1682 - 1725). In 1696 keerde deze zich tegen de Turken, met het doel Azov te heroveren. Zijn mislukking overtuigde hem ervan, dat Rusland zich moest moderniseren en dat er op het gebied van de techniek heel wat moest verbeteren. Twee jaar lang werkte deze figuur van wereldformaat als gewoon arbeider in Duitsland, Nederland en Engeland. Hij leerde daar al het mogelijke over de westelijke levenswijze, in het bijzonder echter over de schepen en de scheepsbouw. Bij zijn terugkeer in Rusland organiseerde hij zijn legers opnieuw, hij ontwierp een nieuw systeem voor de administratie en liet scholen en fabrieken bouwen. Hij gaf zijn onderdanen opdracht hun baarden af te scheren en bracht heel Rusland in opschudding door de stichting van een nieuwe hoofdstad te Sint-Petersburg (nu Leningrad). Tijdens een oorlog met Zweden, die bijna zijn hele regeringstijd duurde, leed hij aanvankelijk veel nederlagen. Maar in 1709 behaalde hij te Poltava een grote overwinning op Karel XII van Zweden. Van toen af verliep de oorlog in zijn voordeel en toen, in 1721 de vrede kwam, had Rusland aan de oostzijde van de Baltische Zee een uiterst sterke positie veroverd.

Boven : Kaart, die de Russische uitbreiding aangeeft. Het groene gebied werd tot in 1689 veroverd, het rode gebied tot in 1721, het witte gebied tot in 1795, en het grijze gebied tot in 1815. (SP = Sint-Petersburg ; K = Kiev ; P = Poltava). De twee koppen stellen Karel XII van Zweden en Peter de Grote voor. **Rechts :** Iwan de Verschrikkelijke en de Sint-Basiliuskerkathedraal in het Kremlin te Moskou. **Onder :** Het Kremlin (de Citadel) te Moskou; zijn oude muren en torens omsluiten paleizen, kerken en kathedralen.

L'ascension de la Russie

Les Mongols avaient fondé en Sibérie et dans le sud de la Russie un royaume appelé la Horde d'or (voir page 66). Les princes de Moscou s'étaient fait leurs collecteurs d'impôts. C'est pourquoi ils obtinrent du khan (vers 1330) le titre de « grand-prince ». A partir de ce moment, Moscou devint le centre réel du pays russe. Ses grands-princes firent des autres princes leurs vassaux. Ivan III (R. : 1462-1505) réunit la Moscovie sous son autorité et soumit Novgorod. Il refusa de payer le tribut aux Mongols et mit fin à leur domination, puis il commença à élargir les frontières de la Russie indépendante. Après la chute de Constantinople, tombée aux mains des Turcs, il épousa Sophie, nièce du dernier empereur byzantin, qui s'était réfugiée en Italie. Sophie amena avec elle en Russie un certain nombre de peintres et d'architectes, d'où l'influence italo-byzantine qui caractérise nombre de monuments russes, notamment au Kremlin.

Ce mariage devait avoir encore d'autres conséquences. Ivan revendiqua la possession de Constantinople et voulut faire de Moscou une ville sainte, une sorte de nouvelle Rome, dont les chefs seraient des Césars. Depuis le baptême de Vladimir en 988, la Russie était rattachée spirituellement à l'Église grecque.

En 1547, Ivan IV, plus connu sous le nom d'Ivan le Terrible, se fit couronner tsar (ou César). Jusqu'à la fin de son règne (1584), il s'efforça d'affaiblir le pouvoir des boyards ou nobles, et il les obligea à fournir des troupes qu'il utilisa contre la Suède, la Pologne et la Lituanie. Il encouragea les marchands russes et les Cosaques à s'enfoncer dans les vastes plaines désertes de la

Sibérie. Sa mort fut suivie d'une période de troubles qui dura plus de trente ans. Les paysans se soulevèrent, il y eut différents prétendants au trône; la Russie fut envahie par les armées suédoises et polonaises. Finalement, en 1613, le boyard Michel fut élu tsar et fonda la maison des Romanov qui régna jusqu'en 1917. Pendant son règne et pendant celui de son fils Alexis, la Russie s'agrandit jusqu'à la côte sibérienne du Pacifique, fit la guerre aux Turcs et annexa Smolensk et une partie de l'Ukraine.

La Russie atteignit son apogée sous le fils d'Alexis, Pierre le Grand. Ce géant (il mesurait 2,04 m) était doué d'une vitalité extraordinaire. En 1696, il enleva aux Turcs Azov, sur la mer Noire. Cette expérience militaire l'incita à moderniser sa flotte et son armée. Pendant deux ans, il parcourut l'Europe, s'initiant aux techniques occidentales, spécialement en matière de constructions navales. Il travailla notamment comme charpentier en Hollande. A son retour en Russie, il réorganisa l'armée, créa l'administration, bâtit des écoles et des usines, décida de fonder une nouvelle capitale à Saint-Petersbourg (aujourd'hui Léninegrad). En 1709, il gagna une grande victoire sur Charles XII de Suède à Poltava. La paix de Nystad, signée en 1721, lui accorda le contrôle des rives orientales de la Baltique. Une « fenêtre sur l'Europe » ! C'était le couronnement des ambitions de Pierre le Grand.

En haut : carte montrant l'expansion de la Russie. La zone ocre est la Russie de 1689; la zone rouge montre les acquisitions en 1721; la zone blanche, vers 1795; la zone grise, vers 1815. SP = Saint-Petersbourg; K = Kiev; P = Poltava. Charles XII de Suède et Pierre le Grand.

A droite : Ivan le Terrible et la cathédrale de Saint-Basile à l'intérieur du Kremlin, à Moscou.

En bas : vue extérieure du Kremlin ou citadelle de Moscou : ses murs et ses tours entourent des palais, des églises et des cathédrales.

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.